

ARAŞTIRMALAR

İSTANBUL VE ANKARA'DAKİ BİR GRUP ASKERİN ALKOL KULLANIM SIKLIĞI VE BUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Dr. Bilal BAKIR (*), Dr. Mustafa ÖZER (**), Dr. Nazmi TÜMERDEM (*),
Dr. Tayfun KIR (*), Dr. Selim KILIÇ (*), Dr. Metin HASDE (*)

Gülhane Tıp Dergisi 45 (3) : 221 - 227 (2003)

ÖZET

Sistemik örnekleme yöntemi ile seçilmiş olan 1129 asker arasında gerçekleştirilmiş olan bu kesitsel çalışma, alkol kullanım sıklığını ve bunu etkileyen faktörleri saptamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Veriler yüz yüze anket uygulanarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda, askerlerin %50.2'sinin, çalışmanın yapıldığı dönemde en az bir kez alkol kullanmış olduğu saptanmıştır. Batı bölgesinde doğmuş, halen Batı bölgesinde yaşamakta olan, il merkezinde doğmuş, halen il merkezinde yaşamakta olan, öğrenim düzeyi yüksek, bekar ve sigara kullanan askerler arasında, diğer gruplara göre alkol kullanma sıklığının anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, annenin öğrenim düzeyi ve babanın öğrenim düzeyi yüksek askerler arasında da, diğer gruplara göre anlamlı bir farklılık saptanmış, bunun yanı sıra, alkol kullanımının sigara kullanımı ile paralellik gösterdiği de görülmüştür. Ortalama aylık gelirin yüksek olmasının da alkol kullanımını doğru orantılı bir şekilde etkilediğinin görüldüğü bu çalışma sonunda, alkole mücadelenin okulların daha erken dönemlerinde yapılması konusunun gerekliliği değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Alkol Kullanımı, Askerlik, Etkileyen Faktörler.

SUMMARY

The Prevalence and the Affecting Factors of Alcohol Consumption Among a Group of Soldiers in Ankara and Istanbul

The aim of this cross-sectional study that has been performed among systematically selected 1129 soldiers was to determine the prevalence and the

affecting factors of alcohol consumption. The data have been gathered by face to face questionnaire. At the end of the research, it has been determined that 50.2% of soldiers have drunk alcohol at least once at the time of survey. It has been found that the prevalence of alcohol consumption was significantly higher among soldiers who were born in Western region, still living in Western region, born in city center, still living in city center, with high education level, single and smoking more than other groups. Besides, the parallelism between cigarette smoking and alcohol consumption, it has also been determined that when compared to other groups, there was a statistically significant difference among soldiers whose fathers' education level and whose mothers' education levels were high. At the end of the study which has pointed out the mean monthly income affecting alcohol use direct proportionally, it has been evaluated that the efforts against alcohol consumption should be directed to early school ages.

Key Words: Alcohol Consumption, Military Service, Affecting Factors.

GİRİŞ

Alkol, vücut üzerindeki kısa ve uzun süreli etkileri, gebe kadınlarda çocuk üzerindeki zararları, sosyal açıdan tehlikeli davranış ve tutumlara zemin hazırlaması ve kazaların başlıca nedeni olması gibi özellikleri ile, gençlik döneminde ölüm ve sakatlıkların başlıca nedenini oluşturmaktadır (1). Yapılan çalışmalar, sadece siviller arasında değil, askerler arasında da, alkol kullanımının, trafik kazalarından, akut alkol intoksikasyonuna, intihar girişiminden, suda boğulmalara, düşmelerden, yanmalara ve şiddete kadar birçok morbidite ve mortalite nedeni olduğunu göstermiştir (2,3,4). Bu nedenlerden dolayı, alkol kullanım sıklığının ve bunu etkileyen faktörlerin belirlenmesi, kullanımı ve sonuçlarını azaltmaya yönelik yapılacak girişimlerin belirlenmesinde etkili olacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir çalışmada, askerlerin %31'inin alkol kullanmakta olduğu tespit edilmiştir (5). ABD'de yapılmış olan başka bir çalışmada, alkol kullanımının gençler, öğrenim düzeyi düşük olanlar ve bekar askerler arasında yüksek olduğu bildirilmiştir (6). Başka bir çalışmada da,

(*) GATA Halk Sağlığı Anabilim Dalı, ANKARA

(**) GATA Askeri Sağlık Hizmetleri Anabilim Dalı, ANKARA

Reprint Request: Yrd. Doç. Dr. Bilal BAKIR, GATA Halk Sağlığı Anabilim Dalı 06018 Etlik / ANKARA

Kabul Tarihi: 27.06.2003

Bu makale Halk Sağlığı Anabilim Dalı tarafından gerçekleştirilmiş ve daha önce herhangi bir dergide yayınlanmamış veya yayınlanmak üzere gönderilmemiştir.

yapılan lojistik regresyon analizi sonucunda, ağır alkol kullanıcılarının, günde 20 sigaradan fazla kullandıkları ve lise ve altındaki öğrenim düzeyine sahip oldukları rapor edilmiştir (7). Danimarka'daki bir çalışmada ise, alkol kullanımının öğrenim süresi ile ters, sigara içme durumu ile doğru orantılı olduğu görülmüştür (8).

Türkiye'de bu konuda Gülhane Askeri Tıp Fakültesi öğrencileri arasında yapılmış olan bir çalışmada, öğrencilerin %39.8'inin en az bir kez alkol kullanmış olduğu gösterilmiştir (1).

Bu çalışmanın amacı, askerler arasında alkol kullanma sıklığını ve bunu etkileyen faktörleri saptayarak, bu önemli halk sağlığı probleminin önlenmesine yönelik yapılabilecek girişimlere ışık tutabilmektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Kesitsel olarak planlanmış bu çalışmada, evren olarak İstanbul Jandarma Bölge Komutanlığı ve Ankara Mamak Muhabere Okulundaki toplam 5645 asker alınmıştır. Bu askerler arasından, Jandarma Bölge Komutanlığındaki 3453 asker arasından 690, Mamak Muhabere Okulundaki 2198 asker arasından ise 439 olmak üzere, her beş askerden biri alınacak şekilde, sistematik yöntemle seçilen 1129'una yüz yüze anket uygulanarak veriler toplanmıştır.

Alkol kullanılıp kullanılmadığı, kaç yıldır kullanıldığı, ilk kullanıldığı yaş, ilk kez kiminle içildiği ve neden içildiği bağımlı değişken olarak alınmıştır.

Bağımsız değişken olarak ise, askerin yaşı, öğrenim durumu, anne ve babasının öğrenim durumu, medeni durumu, aile tipi, gelir durumu, yaşadığı yerleşim birimi, doğduğu ve yaşadığı bölge, anne ve babasının meslekleri, sigara kullanıp kullanmadığı, kaç yıldır kullanıldığı ve günde kaç tane içtiği ele alınmıştır.

Bölgelere göre değerlendirmeler yapılırken, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması-1998 raporundaki demografik bölge sınıflandırması kullanılmıştır (9).

Meslek gruplarının sınıflandırılmasında ise, Hamzaoğlu ve arkadaşlarının yapmış oldukları bir çalışmada, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün sınıflandırmasını baz alarak hazırlanmış oldukları gruplama temel alınmıştır (10).

Verilerin değerlendirilmesi için SPSS 9.0 (SPSS Inc., Chicago, IL, USA) programı kullanılmıştır. Verilerin analizi için c2 testi, t-testi ve ANOVA (Post-hoc test olarak Tukey testi) testleri ve Spearman's korelasyon analizi uygulanmıştır. Alkol ile ilgili genel risk faktörleri ve stratejiler belirleneceği için sonuçlar İstanbul ve Ankara'daki birliklere göre ayrı ayrı verilmemiş, birleştirilerek sunulmuştur.

BULGULAR

Araştırma sonucunda, 1129 askerin genel yaş ortalaması 21.9 ± 1.4 yıl olarak bulunmuştur. Araştırmaya katılanlarla ilgili diğer sosyo-demografik değişkenlerin dağılımı Tablo I'de sunulmuştur.

Tablo - I
Araştırmaya Katılan Askerlerin Bazı Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı (Ankara, 2002)

Doğduğu yerleşim birimi	n	%	Yaşadığı yerleşim birimi	n	%
Köy	494	43.8	Köy	429	38.0
Belde	33	2.9	Belde	42	3.7
İlçe	326	28.9	İlçe	306	27.1
İl merkezi	276	24.4	İl merkezi	352	31.2
Doğduğu bölge			Yaşadığı bölge		
Batı	200	17.8	Batı	274	24.3
Güney	136	12.0	Güney	151	13.4
Orta	317	28.1	Orta	304	26.9
Kuzey	154	13.6	Kuzey	129	11.4
Doğu	322	28.5	Doğu	271	24.0
Askerlerin öğrenim düzeyi			Annelerin öğrenim düzeyi		
Okur yazar değil	33	2.9	Okur yazar değil	420	37.2
Okur yazar	48	4.3	Okur yazar	116	10.2
İlk okul	437	38.7	İlk okul	492	43.6
Orta okul	229	20.3	Orta okul	64	5.7
Lise	349	30.9	Lise	30	2.7
Yüksek okul	33	2.9	Yüksek okul	7	0.6
Babanın öğrenim düzeyi			Medeni durumu		
Okur yazar değil	144	12.8	Evli	136	12.0
Okur yazar	105	9.3	Bekar	986	87.3
İlk okul	673	59.6	Boşanmış	2	0.2
Orta okul	124	11.0	Dul	3	0.3
Lise	67	5.9	Ayrı	2	0.2
Yüksek okul	16	1.4			

Anne mesleği	n	%	Baba mesleği	n	%
Ev hanımı	1033	91.5	İşsiz	19	1.7
Esnaf, terzi, berber, çiftçi	69	6.1	Doktor, mühendis, avukat, yönetici	28	2.5
Memur, işçi	11	1.0	Esnaf, terzi, berber, çiftçi	778	68.9
Emekli	7	0.6	Memur, işçi	153	13.5
Ölmüş olan	9	0.8	Emekli	131	11.6
			Ölü	20	1.8
Askerlerin Sigara kullanma durumu			Aile tipi		
Kullanıyor	786	69.6	Çekirdek	1021	90.4
Kullanmıyor	343	30.4	Geniş	108	9.6
Askerlerin Sigara kullanma süresi			İçilen sigara miktarı		
Sigara kullanmıyor	343	30.4	Sigara kullanmıyor	343	30.4
1-2 yıl	182	16.1	Günde 1-10 tane arası	247	21.9
3-5 yıl	274	24.3	Günde 11-20 tane arası	353	31.2
5 yıldan çok	330	29.2	Günde 20 taneden fazla	186	16.5
TOPLAM	1129	100.0	TOPLAM	1129	100.0

Tablodan da değerlendirilebileceği üzere, askerler, çoğunlukla köyde doğup yaşayan ve öğrenim düzeyi pek yüksek sayılmayacak bireylerden oluşmaktadır. Ebeveynlerin öğrenim düzeylerinde annelerin sadece %9.0'ı, babaların ise %54.1'inin ilk okul ötesine geçmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca, annelerin ağırlıklı bir şekilde ev hanımı oldukları, babaların ise, çoğunlukla küçük esnaf olarak çalıştığı, buna paralel olarak aile gelirinin de ortalama 240±300 milyon gibi düşük bir düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Bunun yanı sıra, askerlerin %69.6'sının sigara içtiği ve bu sigara içicilerinin %76.8'inin 3 yıldan fazla bir süredir, %23.7'sinin de günde 1 paketten fazla sigara içtiği görülmüştür.

Askerlerin alkol kullanma durumları ile ilgili değişkenlerin dağılımı ise Tablo II'de sunulmuştur.

İlk alkol kullanma yaşı 16.6 ± 2.4 yıl olarak gerçekleşmiştir. Alkol kullananların yaş ortalaması (22.0 ± 1.4 yıl) ile kullanmayanların yaş ortalamasının (21.9 ± 1.4 yıl) farklılık göstermediği görülmüştür ($p=0.434$). Askerlerin %70.4'ünün düğün, başarının kutlanması gibi sadece özel günlerde ve çoğunlukla 1-2 yıl gibi kısa bir süredir (%52.2) alkol kullandığını belirtmesi, askerler arasında alkol alışkanlığının ileri derecelere varmamış olduğunu göstermektedir. Nitekim, askerlerin sadece %3.3'ünün gün aşırı veya her gün alkol kullandığı belirlenmiştir. Ancak, alkol kullananların %84.5'inin ilk kez arkadaşı ile bu deneyimi yaşamış olması, bu noktada bir risk faktörü olarak düşünülebilir.

Askerler arasında alkol kullanımının demografik bölgelere ve yerleşim birimlerine göre dağılımı, Tablo III'te ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Tablo - II
Araştırmaya Katılan Askerlerin Alkol Kullanımı ile İlgili Bazı Özelliklerinin Dağılımı (Ankara, 2002)

Alkol kullanma durumu	n	%	İçilen alkol miktarı	n	%
Kullanıyor	567	50.2	Alkol kullanmıyor	562	49.8
Kullanmıyor	562	49.8	Özel günlerde	353	31.2
Alkol kullanma nedeni			Ayda 1 ve daha az	99	8.8
Alkol kullanmıyor	562	49.8	Haftada 1	78	6.9
Düğün/eğlence ortamı	212	18.7	Sevgiliden ayrılmış olma	148	13.1
Başarının kutlanması	187	16.6	Günaşırı	7	0.6
Alkol kullanma süresi			Okulda/işteki başarısızlık	20	1.8
Alkol kullanmıyor	562	49.8	Hemen her gün	30	2.7
1-2 yıl	296	26.2	İlk kez kiminle alkol alındığı		
3-5 yıl	176	15.6	Alkol kullanmıyor	562	49.8
5 yıldan çok	95	8.4	Anne	1	0.1
TOPLAM	1129	100.0	Baba	20	1.8
			Arkadaş	479	42.3
			Kardeş	12	1.1
			Diğer	55	4.9
TOPLAM	1129	100.0	TOPLAM	1129	100.0

Tablo - III
Araştırmaya Katılan Askerlerin Alkol Kullanma Durumlarının Demografik Bölgelere ve Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı (Ankara, 2002)

Doğduğu Yerleşim Birimi	Alkol kullanma durumu				Yaşadığı Yerleşim Birimi	Alkol kullanma durumu			
	Kullanıyor		Kullanmıyor			Kullanıyor		Kullanmıyor	
	n	%	n	%		n	%	n	%
Köy	218	44.1	276	55.9	Köy	178	41.5	251	58.5
Belde	11	33.3	22	66.7	Belde	13	31.0	29	69.0
İlçe	172	52.8	154	47.2	İlçe	165	53.9	141	46.1
İl merkezi	166	60.1	110	39.9	İl merkezi	211	59.9	141	40.1
Toplam	567	50.2	562	49.8	Toplam	567	50.2	562	49.8
$\chi^2 = 22.811$ p=0.001					$\chi^2 = 34.298$ p<0.001				
Doğduğu bölge	n	%	n	%	Yaşadığı bölge	n	%	n	%
Batı	136	68.0	64	32.0	Batı	178	65.0	96	35.0
Güney	76	55.9	60	44.1	Güney	83	55.0	68	45.0
Orta	169	53.3	148	46.7	Orta	157	51.6	147	48.4
Kuzey	90	58.4	64	41.6	Kuzey	73	56.6	56	43.4
Doğu	96	29.8	226	70.2	Doğu	76	28.0	195	72.0
Toplam	567	50.2	562	49.8	Toplam	567	50.2	562	49.8
$\chi^2 = 86.047$ p<0.001					$\chi^2 = 80.834$ p<0.001				

Yapılan ileri analizler sonucunda, il merkezinde doğan ve halen il merkezinde yaşayanların, özellikle köyde doğmuş ve halen köyde yaşamakta olanlara göre anlamlı şekilde yüksek düzeyde alkol kullandığı (sırasıyla p=0.001, p<0.001) tespit edilmiştir. Doğulan ve yaşanan bölgeler göz önüne alındığında ise, Doğu bölgesinde alkol kullanımının diğer bölgelere göre anlamlı şekilde düşük olduğu görülmüştür (p<0.001).

Alkol kullanımını etkileyebileceği düşünülen diğer bağımsız değişkenlerin dağılımı ise Tablo IV'te sunulmuştur.

İleri analizler sonucunda, genel olarak öğrenim düzeyi arttıkça alkol kullanımının arttığı, özellikle yüksek okul mezunları arasındaki alkol kullanımının istatistiksel düzeyde anlamlı yüksek olduğu (p<0.001) görülmektedir. Aynı durumun babanın öğrenim düzeyi için de geçerli olduğu, babası yüksek okul mezunu olan askerler arasındaki alkol kullanımının, babası okur yazar olmayan askerlere göre anlamlı şekilde yüksek olduğu saptanmıştır (p<0.001).

Annenin öğrenim düzeyinde ise, biraz daha farklı bir nokta yakalanmış, kesim noktasının lise öğrenim düzeyi olduğu tespit edilmiştir. Annesi lise düzeyinde öğrenim görmüş askerler arasında alkol kullanımının

anlamlı şekilde yüksek, annesi okur yazar olmayanlar arasında ise, anlamlı şekilde düşük olduğu görülmüştür (p<0.001). Bunların yanı sıra, bekar ve sigara kullanan askerler arasında da alkol kullanımının yüksek olduğu bulunmuştur (sırasıyla p=0.044 ve p<0.001).

Araştırmanın gerçekleştirildiği anda sigara içicisi olma durumunun yanı sıra, sigara içme süresinin de alkol kullanma durumunu etkilediği görülmüştür. Bir iki yıldır sigara içicisi olanların %47.3'ü alkol kullanmakta iken, 5 yıldan uzun süredir sigara içicisi olanlarda bu sıklık, %68.5'e yükselmekte idi (p<0.001). Ayrıca, alkol kullananlarda günde içilen ortalama sigara sayısının 2.0±0.7 adet, kullanmayanlarda ise, 1.8±0.7 adet olduğu ve yine anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür (p=0.018).

Aile tipinin ise alkol kullanımı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı şekilde etkisinin olmadığı tespit edilmiştir (p=0.289).

Son olarak, ortalama aylık gelir ile alkol kullanma arasında zayıf bir korelasyon olduğu (r=0.177, p<0.001) belirlenmiştir. Alkol kullananların ortalama aylık gelirlerinin 268±327 milyon olduğu ve alkol kullanmayan gruptan (211±271 milyon) anlamlı şekilde yüksek olduğu tespit edilmiştir (p<0.001).

Tablo - IV
Araştırmaya Katılan Askerlerin Alkol Kullanma Durumuna Etki Eden Diğer Faktörlerin Dağılımı
(Ankara, 2002)

Askerin Öğrenim Düzeyi					Annenin Öğrenim Düzeyi				
	n	%	n	%		n	%	n	%
Okur-yazar değil	2	6.1	31	93.9	Okur-yazar değil	168	40.0	252	60.0
Okur yazar	22	45.8	26	54.2	Okur yazar	58	50.0	58	50.5
İlk okul	196	44.9	241	55.1	İlk okul	271	55.1	221	44.9
Orta okul	134	58.5	95	41.5	Orta okul	41	64.1	23	35.9
Lise	187	53.6	162	46.4	Lise	24	80.0	6	20.0
Yüksek okul	26	78.8	7	21.2	Yüksek okul	5	71.4	2	28.6
Toplam	567	50.2	562	49.8	Toplam	567	50.2	562	49.8
$\chi^2 = 49.803$ p<0.001					$\chi^2 = 39.008$ p<0.001				
Babanın Öğrenim Düzeyi					Medeni Durum				
	n	%	n	%		n	%	n	%
Okur-yazar değil	46	31.9	98	68.1	Bekar	504	51.1	482	48.9
Okur yazar	44	41.9	61	58.1	Evli	57	41.9	79	58.1
İlk okul	351	52.2	322	47.8	Toplam	561	50.2	561	49.8
Orta okul	72	58.1	52	41.9	$c^2 = 4.050$ s.d.=1 p=0.044				
Lise	45	67.2	22	32.8	Sigara Kullanma				
Yüksek okul	9	56.3	7	43.7	Kullanıyor	476	60.6	310	39.4
TOPLAM	567	50.2	562	49.8	Kullanmıyor	91	26.5	252	73.5
$\chi^2 = 34.130$ p<0.001					TOPLAM				
					$\chi^2 = 110.610$ p<0.001				

TARTIŞMA

Araştırma sonucunda, çalışma popülasyonunun, yaş ortalaması 21.9±1.4 yıl, ilk alkol kullanma yaşı ise 16.6±2.4 yıl olan, genelde köyde doğup yaşamakta olan, ilk okul öğrenim düzeyi ağırlıklı bekar askerlerden oluştuğu bulunmuştur.

Öğrenim durumları daha ayrıntılı incelendiğinde askerlerin %2.9'unun okur yazar olmadığı, %4.3'ünün okur yazar olduğu ancak, herhangi bir okul bitirmemiş olduğu, %54.1'inin orta okul ve üstü öğrenim düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, Türkiye'de her 5 yılda bir yapılan TNSA'nın, erkek nüfusunun %6.6'sının hiç öğrenim görmemiş olduğunu, %3.7'sinin okur yazar olup okul bitirmemiş olduğunu, sadece %26.0'sinin ise orta okul ve üstü öğrenim düzeyinde olduğunu gösteren 1998 sonuçlarıyla karşılaştırıldığında çalışmaya katılanların öğrenim durumu yönünden daha iyi durumda olduğunu göstermektedir (11). Ebeveynler değerlendirildiğinde ise, annelerin %47.4'ünün ya okur yazar olmadığı, ya da okur yazar olduğu halde her-

hangi bir okul bitirmemiş olduğu, babalarda ise bu grupların toplamının %22.1 olduğu görülmüştür.

Bunun yanı sıra, askerlerin %69.6'sının sigara içtiği tespit edilmiştir. Bu sıklık, Tekbaş ve arkadaşlarının 1999 yılında gerçekleştirdikleri bir kohort çalışması sonucu buldukları %63.1 ile karşılaştırıldığında (12), zaman içinde sigara içme sıklığı bakımından büyük bir değişim olmadığı düşünülmüştür.

Askerlerin %50.2'sinin, araştırmanın gerçekleştirildiği ana kadar bir şekilde alkol kullandığı bulunmuştur. İlk bakışta yüksek gibi görünmekle birlikte, alkol kullananlar içinde %79.7'sinin özel günlerde ve ayda 1 veya daha az sıklıkta alkol kullandığı, sadece %6.5'inin hemen her gün veya gün aşırı alkol kullandığı görülmüştür. Bu noktadan bakıldığında, kişisel ve sosyal anlamda tehlikeli davranış ve tutumlara yol açabilecek alkol kullanma sıklığının, Kuzey Carolina'da gerçekleştirilmiş ve alkol bağımlılığının en kötü tahminle %11.3 olarak gösterildiği çalışmayla (13) karşılaştırıldığında yüksek olmadığı söylenebilir.

Alkol kullananlar arasında, ilk defa kiminle denendiği sorulduğunda askerlerin %84.5'inin arkadaşını belirtmesi, önemli bir risk faktörü olarak düşünülmüştür. Üstelik bölge ve yerleşim birimlerine göre bu durumun herhangi bir değişiklik göstermediği de tespit edilmiştir. Bu noktanın, alkol kullanımıyla mücadele edilirken göz önünde bulundurulması gerektiği düşünülmüş, ayrıca, Amerika'da yapılmış olan bir çalışmada, (çoklu lojistik regresyon analizi sonucu) yakın arkadaşların alkol kullanmasının belirleyici olduğunu gösteren sonuçla birlikte değerlendirildiğinde daha anlamlı bir bulgu olarak değerlendirilmiştir (14).

Alkol kullanımını etkileyen faktörler göz önüne alındığında, demografik bölge ve yerleşim birimleri açısından, özellikle Batı bölgesinde doğmuş veya yaşamakta olanlarla, il merkezinde doğmuş veya yaşamakta olanların, Doğu'da ve köyde yaşayan askerlere göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek sıklıkta alkol kullandıkları görülmüştür. Bu durumun, hem il merkezinde yaşayanların ekonomik ve sosyal olarak daha geniş olanaklara sahip olmalarından, hem kent yaşamının daha stresli ortamlara neden olabileceğinden, hem de köy ortamındaki kapalı çevre ve kısıtlı ortam sonucu oluşan değer yargılarının, bu tür sağlıksız veya hoş karşılanmayan davranışlara daha az tolerans gösterilmesine yol açabileceğinden kaynaklandığı düşünülmüştür.

Bu faktörlerin yanı sıra, hem askerin, hem annenin, hem de babanın öğrenim düzeyinin alkol kullanımını anlamlı şekilde etkilediği, öğrenim düzeyi yükseldikçe genel anlamda alkol kullanım sıklığının da yükseldiği tespit edilmiştir. Ama, özellikle kendileri ve babaları yüksek okul öğrenim düzeyinde olan askerlerin, okur yazar olmayan gruptakilere göre anlamlı şekilde yüksek sıklıkta alkol kullanıcısı olduğu, annenin öğrenim düzeyinde ise, bu anlamlılığın lisede kendini gösterdiği görülmüştür. Bu sonuç, öğrenim düzeyinin artması ile birlikte, değer yargılarının değişmesi ve daha esnek hale dönüşebilmesi ve sosyal çevrenin değişmesi nedeniyle normal olarak karşılanmıştır. Ancak, bu sonuç, öğrenim düzeyi arttıkça alkol kullanımının ters orantılı bir şekilde azaldığını gösteren çalışmaların bulguları ile uyum göstermemektedir (6,8).

Diğer önemli bir bulgu olarak, sigara içenlerin %60.6'sının aynı zamanda alkol de kullandıkları ve sigara içme süresi arttıkça alkol kullanma sıklığının da arttığı tespit edilmiştir. Bu bulgu, askerler arasında sigara ve alkolün genelde birlikte kullanıldığını düşündürmektedir. Bu durum, Amerika'da yapılmış olan bir çalışmada, askerlerin sigara ve alkolün ya her ikisini birlikte kullanmaya başladıkları ya da, her ikisini birlikte bıraktıklarını rapor eden çalışmanın

sonuçları ile paralellik göstermektedir (15).

Ayrıca, alkol kullanım sıklığının bekarlar arasında daha yüksek olduğu ve bu bulgunun literatürdeki çalışmalardan elde edilen bilgileri ile benzerlik gösterdiği de tespit edilmiştir (6).

Son olarak, alkol kullanımında ortalama aylık gelirin de önemli olduğu, aylık gelir arttıkça alkol kullanımının da paralel bir şekilde arttığı bulunmuştur. Bu sonucun, İsveç'te 49 464 kişi arasında yapılmış olan, alkol kullanımının ailenin ekonomik durumu ile ilişkili olduğunu gösterir çalışmanın sonuçları ile uyumlu olduğu tespit edilmiştir (16).

Sonuç olarak, alkol kullanımını ve bunun kişi ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik girişimlerde belirlenen risk faktörlerinin göz önünde bulundurulması yararlı olacaktır. Ancak, bu risk faktörlerinin daha ayrıntılı belirlenebilmesi için benzer çalışmalara gereksinim vardır.

Daha önce yapılmış olan çalışmalar, alkole karşı verilecek mücadelenin gençleri hedeflemesi gerektiği (17) ve bu mücadele sırasında özellikle eğitimin ve bire bir ilginin (18) en önemli iki dayanak noktası olarak gözden kaçırılmaması gerektiğine işaret etmiştir. Elde ettiğimiz sonuçlar da -bu bulgularla uyumlu bir şekilde-, ilk alkol kullanma yaşının 16 gibi erken bir yaşta gerçekleşmiş olması ve sigara ile beraber alkol kullanımının yüksek görülmüş olması nedeniyle, bu tür sağlık zararlıları ile mücadelenin, ilk okul ve orta okul düzeyindeki erken dönemlerde yapılması gereğinin önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır.

KAYNAKLAR

1. Bakır, B.: *Gülhane Askeri Tıp Fakültesinde mezuniyet öncesi tıp eğitimi- öğrenci boyutu. GATA Halk Sağlığı AD Uzmanlık Tezi. Ankara, 1993. Sayfa: 61-62.*
2. Lynch, P.: *Alcohol associated deaths in British soldiers. J R Army Med Corps 133 (1): 34-6, 1987 Feb.*
3. Stout, R.W., Parkinson, M.D., Wolfe, W.H.: *Alcohol related mortality in the US Air Force. Am J Prev Med 9 (4): 220-3, 1993 Jul-Aug.*
4. Andreasson, S., Allebeck, P., Romelsjö, A.: *Alcohol and mortality among young men: longitudinal study of Swedish conscripts. Br Med J (Clin Res Ed) 296 (6628): 1021-5, 1988 Apr.*
5. Bell, N.S., Amoroso, P.J., Yore, M.M., Senier, L., Williams, J.O., Smith, G.S., Theriault, A.: *Alcohol and risk factors for drowning among male active duty U.S. army soldiers. Aviat Space Environ Med 72 (12): 1086-95, 2001 Dec.*
6. Bray, R.M., Marsden, M.E., Guess, L.L., Herbold, J.R.: *Prevalence, trends and correlates of alcohol use, non-medical drug use and tobacco use among U.S. military personnel. Mil Med 154 (1):1-11, 1989 Jan.*

7. Williams, J.O., Bell, N.S., Amoroso, P.J.: *Drinking and other risk taking behaviors of enlisted male soldiers in the U.S. Army. Work* 18 (2): 141-50, 2002.
8. Lauritzen, J.B., Besjakow, J.W., Bardrum, B.: *The association between drinking and smoking habits among conscripts in the Danish Navy and Army. Scand J Prim Health Care* 4 (1): 19-23, 1986 Feb.
9. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması-1998 sonuçları. Sayfa:xviii,Ekim 1999.
10. Hamzaoğlu, O., Ceylan, S., Tekbaş, Ö.F., Güleç, M., Uçar, M., Günçikan, M.N., Kır, T., Göçgeldi, E., Hoşgönül, E., Sayer, S., Hasde, M.: *Askerlik görevine yeni başlamış genç erişkin erkeklerde depresyon semptomlarının sıklığının araştırılması. V. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı. Sayfa: 659-63, İstanbul 1996.*
11. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması-1998 sonuçları. Sayfa: 25, Ekim 1999.
12. Tekbaş, Ö.F., Ceylan, S., Hasde, M.: *1976 doğumlular kohortunda sigara içme sıklığındaki değişim: (askerlik öncesi ve askerlik başlangıcında sigara kullanma sıklığının karşılaştırılması. Gülhane Tıp Dergisi* 41 (4): 443-449, 1999.
13. Alexander, D., Mangelsdorff, A.D.: *Screening alcohol abuse potential among Army reservists with the Short Michigan Alcoholism Screening Test. Mil Med* 159 (9): 595-600, 1994 Sep.
14. Ames, G.M., Cunradi, C.B., Moore, R.S.: *Alcohol, tobacco and drug use among young adults prior to entering the military. Prev Sci* 3 (2): 135-44, 2002 Jun.
15. Carla, D.W., Lucile, L.A.C. : *Addictive behaviors and depression among African Americans residing in a public housing community. Addictive Behaviors* 25 (1): 45-56, 2000 Jan-Feb.
16. Andreasson, S., Allebeck, P., Brandt, L., Romelsjo, A.: *Antecedents and covariates of high alcohol consumption in young men. Alcohol Clin Exp Res* 16 (4): 708-13, 1992 Aug.
17. Bray, R.M., Marsden, M.E., Peterson, M.R.: *Standardized comparisons of the use of alcohol, drugs and cigarettes among military personnel and civilians. Am J Public Health* 81 (7): 865-9, 1991 Jul.
18. Micklewright, S.: *The management of alcohol abuse in the Royal Navy. J R Med Nav Serv* 79 (1): 29-31, 1993 Spring.